

7. Communication competence defined! Dr Lane's Perspective. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uky.edu/~drlane/captone/commcomp.htm>.
8. Savignon S. Evolution of Communicative Competence The ACTFL Provisional Proficiency Guidelines / S. Savignon // The Modern Language Journal. – 1995. Vol. 95. – P. 129-134.

**Барактян Н. Н.** *Формирование коммуникативной компетентности в процессе профессиональной подготовки будущего учителя.*

*В статье говорится об усовершенствовании форм обучения студентов в процессе профессиональной подготовки будущих учителей путем овладения ими коммуникативной компетенцией. С этой целью было введено в учебный процесс систему творческого отчета, оценивания знаний и умений студентов.*

**Ключевые слова:** компетентность, коммуникативная компетенция, речевая и риторическая компетенция, культура речи.

Barakhtyan M. M. Communicative expertise training during the prospective teacher's professional education.

The article states about students educational forms' improvement during prospective teacher's professional education by communicative expertise acquisition. For this purpose system of creative reports, students' knowledge and skills evaluation was putted to educational process.

Keywords: expertise, communicative expertise, speech and oratorical expertise, elocution.

УДК 378.22.091.2-051:73/76:[004(075.8)]

**Батієвська Т. В.**

## **ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

*У статті розглядаються результати теоретико-експериментального дослідження, пов'язаного з проблемою проектування навчального процесу підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва на основі можливостей інформаційних технологій навчання. Виділено типи програмно-педагогічних засобів, що можуть бути використані в системі художньо-педагогічної освіти. Представлено технологію проектування окремих програмно-педагогічних засобів – гіпертекстових електронних підручників та мультимедійних посібників. Розкрито аспекти застосування електронної навчальної літератури для забезпечення навчального процесу фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.*

**Ключові слова:** фахова підготовка, майбутній учитель, образотворче мистецтво, інформаційні технології, електронний навчальний підручник, мультимедійних посібник.

Одним зі стратегічних напрямів реформування вищої педагогічної освіти визначено модернізацію фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей. Суттєві переваги в цьому процесі отримують інноваційні освітні технології. "Інноваційну підготовку педагогічних кадрів можна розглядати як історично необхідний і закономірний процес упровадження нововведень..." [5, с. 33]. Зокрема, на докорінно новий рівень виходить проблема пошуку сучасних, креативних шляхів здійснення художньо-педагогічної підготовки.

Спрямованість на інноваційні тенденції в організації навчання художньо-педагогічних кадрів підтримується когортою провідних українських учених: Л. Бичковою, І. Демченко, О. Калініним, Л. Кондрацькою, С. Коновець, Т. Саєнко, Н. Чен та ін. Різноманітні можливості нових форм, методів, засобів навчання у вдосконаленні

підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва підтверджуються практичними дослідженнями Л. Базильчука, О. Каленюк, М. Пічкура, Л. Плазовської, Л. Покровщук, О. Смірної, Т. Стрітьєвич, О. Тюрікової, Т. Штикало та ін.

Як своєрідний процес серед стрімких інноваційних перетворень розглядається інформатизація художньо-педагогічної освіти. З огляду на її переваги виділяється широке коло питань, пов'язаних з особливостями використання інформаційних технологій, представлене науковим доробком Ю. Дорошенка, М. Козяр, Н. Комашко, А. Поліщук, О. Разінкіної, Т. Сасенко, В. Туляєва, Т. Фурсикової, О. Яцюка та ін.

Результати науково-практичних досліджень та позитивний педагогічний досвід використання інформаційних технологій (ІТ) надають вичерпну базу для виокремлення можливих принципів, закономірностей, вимог, умов залучення ІТ до навчального процесу в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Однак такі спрямування знаменують постановку ще одного питання, розв'язання якого має забезпечити появу цілісної методології проектування та подальшого застосування спеціальних інформаційно-освітніх ресурсів у процесі підготовки художньо-педагогічних кадрів.

За мету даної статті поставлено розкрити особливості проектування та використання електронної навчальної літератури в процесі фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Як відомо, широкий спектр засобів ІТ знаходить своє застосування в освіті у вигляді низки програмно-педагогічних засобів (ППЗ). Відповідно виділяються різні підходи до класифікації ППЗ, які надають Дж. Веллінгтон, В. Волинський, А. Гуржій, А. Дворецька, Б. Дерешко, П. Образцов, С. Пейперт та ін. У ході проведення теоретико-експериментального дослідження з урахуванням особливостей визнаних класифікацій нами узагальнено типологію ППЗ, що можуть використовуватися в навчальному процесі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Так, відповідно до інформаційно-навчальних функцій та особливостей побудови самого ППЗ, їх необхідно структурувати в такий спосіб: електронні навчальні посібники й підручники, що використовують гіпертекстові технології; електронна навчальна література, створена на базі спеціального комп'ютерного програмного забезпечення; мультимедійні посібники; довідкові системи; тренувальні програми для закріплення навчальних знань; контролювальні (тестувальні) програми.

Згідно запропонованої класифікації нами розроблено різні види електронної навчальної літератури для її подальшого системного використання в навчальному процесі. Зокрема, здійснено проектування електронних навчальних підручників (ЕНП) із фахових дисциплін "Методика викладання образотворчої діяльності", "Художнє конструювання" на основі гіпертекстової технології. За основу проектування гіпертекстових ЕНП було використано положення В. Волинського та А. Гуржія [1; 3], а також І. Гуревича [2] про те, що воно повинно здійснюватися на трьох рівнях: теоретико-пошуковому, технологічному й операційному. На теоретико-пошуковому рівні проектування відбувалася розробка концепції створення ЕНП, що містила: визначення цілей, завдань навчальної діяльності, виконання яких передбачалося інтенсифікувати за допомогою використання ЕНП; розробку загальної моделі навчання з визначенням у ній місця, дидактичної ролі та призначення ЕНП; визначення прогнозованих видів пізнавальної діяльності користувачів ЕНП, які відповідають науково-обґрунтованим закономірностям процесу навчання, меті та завданням використання ЕНП; розробку способів, методів, прийомів керування пізнавальною діяльністю користувача на основі постійного функціонування зворотних зв'язків між користувачем і ЕНП. Після цього на технологічному й операційному рівнях було здійснено виконання загальної моделі побудови сценарію ЕНП (власне проектування ЕНП). При цьому на технологічному рівні створювалася програма технології навчання, а

подальше наповнення змістом ЕНП проводилося на операційному рівні.

Проектування сценарного змісту ЕНП – це багатоаспектний процес, а тому може бути кілька шляхів його реалізації. Наприклад, емпіричний шлях, який у своїх дослідженнях описує В. Волинський [1, с. 57], здійснюється від навчальної дисципліни до визначення комплексу навчальних впливів на користувача та виконання заплановано-прогнозованих завдань, досягнення поставлених цілей роботи з ЕНП. Але при проектуванні сценарного змісту ЕНП нами також використано теоретичний підхід. Його сутність зводиться до просування проектування від закономірностей успішного функціонування навчальної діяльності до методики й технології організації навчання користувача з використання ЕНП.

У процесі розробки електронних підручників детально проаналізовано й обґрунтовано: яким мінімальним вимогам мають відповідати зміст і структура електронних видань; із застосуванням яких програмних засобів потрібно скласти ці підручники; які вимоги висуваються до інтерфейсу. Окрім того, враховано такі фактори: ЕНП створені в тому програмному середовищі, яке студенти опанували при вивченні відповідних розділів дисциплін циклу фундаментальної підготовки фахівця – “Інформатика” та “Нові інформаційні технології”); ЕНП прості в орієнтації для користувачів при оперуванні посиланнями; містять коректне й однозначне представлення термінів та умовних позначень.

Загалом, зміст кожного зі створених ЕНП чітко структуровано згідно з програмами навчальних дисциплін. Тому вони містять такі елементи: 1) вступ до дисципліни (актуальність, мета, завдання, орієнтовні результати вивчення дисципліни); 2) програму курсу; 3) теоретичний матеріал, висвітлений за темами; 4) приклади виконання практичних завдань (розробки планів-конспектів уроків – у підручнику “Методика викладання образотворчої діяльності”, послідовність виготовлення виробів – у підручнику “Художнє конструювання”); 5) питання до самоконтролю чи завдання для самопідготовки; 6) глосарій термінів; 7) перелік основної та додаткової літератури. А отже, запропоновані ЕНП включають головні дидактичні блоки: теоретичну частину, в основі якої – представлення інформації за допомогою тексту, малюнків, таблиць; практичну частину, де пропонуються приклади виконання практичних і лабораторних завдань; контрольну частину, де розміщено перелік питань для самоконтролю; довідкову частину, представлену глосарієм ключових термінів, на які забезпечуються відповідні посилання з основного тексту, та переліком джерел для опрацювання.

Окрім того, вивчення окремих курсів, таких як “Історія українського мистецтва” та “Історія зарубіжного мистецтва” підтримується застосуванням мультимедійних навчальних посібників. Мультимедіа, як комплекс апаратних і програмних засобів комп’ютера, дозволяють об’єднати інформацію, представлену в різноманітних формах (текст, графіка, аудіо, анімована комп’ютерна графіка, відеоряд) та працювати з нею в інтерактивному режимі.

Для прикладу розглянемо структуру й особливості розробленого мультимедійного посібника “Історія зарубіжного мистецтва”. Його було створено на базі спеціального комп’ютерного програмного забезпечення – програми Teach Book Lite, що підтримує функцію запровадження графіки, gif-анімації, аудіо, відео, озвучування навчального матеріалу синтетичною мовою. Спираючись на потребу зручного керування процесом взаємодії студентів із посібником, у ньому сформовано бічне меню, представлене на всіх сторінках. Установчу та навчальну інформацію організовано за двома блоками – “Загальні питання” і “Зміст курсу”, – кожний з яких містить розділи. Перехід між розділами здійснюється за допомогою посилань (натискання відповідної кнопки). У блоці “Загальні питання” є кнопка “Про посібник”, а отже студент іще перед початком роботи з ППЗ

інструктується щодо всіх елементів інтерфейсу та принципів представлення інформації. Цей розділ максимально спрощує процес ознайомлення користувача зі структурою електронного посібника й полегшує подальшу роботу. Уся інструктивна інформація ретельно проілюстрована та деталізована. Відомості про мету, завдання, передбачувані результати опанування дисципліни розміщено в розділі "Завдання вивчення курсу". Сторінки посібника в їх нижній частині оснащені панеллю навігації, яка надає можливість здійснювати швидке пересування з поточного розділу в інший, потрібний користувачеві, чи переглядати відеофрагменти з обраної теми.

Навчальний матеріал у межах мультимедійного посібника розділений за розділами в блоці "Зміст курсу". Основною формою подання інформації в ньому стали слайд-шоу (презентації OpenOffice.org Impress). Кожна презентація охоплює одну з кількох тем і складається з 10-15 слайдів. Слайди містять анімовані ілюстрації, що змінюють одна одну, та супроводжуються звуковими вставками, котрі висвітлюють матеріал із певної теми. До складу слайдів також внесено кнопки, що надають можливість пересуватися на попередню або наступну сторінку.

Загалом, використання всієї розглянутої електронної навчальної літератури спрямовується на вирішення чотирьох типів можливих дидактичних завдань, раніше визначених В. Химинцем [4]: 1) ІТ застосовуються як допоміжний засіб для ефективнішого розв'язання системи завдань, що вже існувала; змістом об'єкту засвоєння в електронній навчальній програмі такого типу є довідкова інформація, інструкції, демонстрації тощо; 2) ІТ слугують засобом, на який покладено розв'язання окремих дидактичних завдань, що передбачають збереження загальної структури та мети неавтоматизованого навчання; при цьому сам навчальний зміст не закладається в комп'ютер – він виконує роль контролера, тренажера; 3) за допомогою ІТ ставляться й розв'язуються нові дидактичні завдання, ще не вирішені традиційним шляхом; 4) ІТ використовуються як засіб, що допомагає засвоювати складні абстрактні теоретичні поняття (засвоєння досягається шляхом моделювання поняття), при цьому реалізуються принципово нові стратегії навчання.

Виділяємо особливості залучення ППЗ до різних форм організації навчального процесу: академічних занять, виконання індивідуальних завдань, самостійної роботи, практичної підготовки, контрольних заходів тощо. Наприклад, електронні підручники та мультимедійні посібники забезпечують проведення навчальних (лекційних, практичних і лабораторних) занять шляхом представлення навчальної інформації, що охоплює теми курсів повністю чи більшість їхніх частин. Так, вивчення дисциплін "Методика викладання образотворчої діяльності" та "Художнє конструювання" відбувається за активного поетапного використання гіпертекстових навчальних систем. Це означає, що студенти працюють з електронними підручниками під час опанування кожної нової теми. Такий процес забезпечується спеціальною організацією проєктованого ППЗ за принципом поділу навчального матеріалу відповідно до тем курсу, кожна з яких представлена на окремій електронній сторінці. Освоєння теоретичного матеріалу поєднується з виконанням завдань за зразками, представленими в практичних блоках підручників. У такий спосіб студенти розробляють плани-конспекти уроків з образотворчого мистецтва, а також орієнтуються на наведену послідовність виготовлення виробів. Поетапність виконання практичної роботи дозволяє майбутнім фахівцям бачити кінцевий результат і шляхи його досягнення, концентрувати увагу, ефективно організувати свою діяльність.

У свою чергу, робота з мультимедійними посібниками під час вивчення дисциплін "Історія зарубіжного мистецтва" та "Історія українського мистецтва" відбувається у двох можливих варіантах: 1) під час демонстрації викладачем за допомогою мультимедійного проєктора слайд-шоу, з яких складається ППЗ; 2) у процесі індивідуального опрацювання

посібника кожним студентом у спеціально обладнаній аудиторії. За використання другого з представлених варіантів студенти залучаються до активної взаємодії з ППЗ на засадах керування процесом роботи. Вони обирають потрібні для вивчення розділи курсу, перехід між якими реалізується після натискання відповідної кнопки, регулюють темп подачі інформації. Спершу студенти опрацьовують блок посібника "Загальні питання", ознайомлюючись із: інструкцією щодо елементів його інтерфейсу й принципів розміщення навчального матеріалу (розділ "Про посібник"); метою та завданнями опанування дисципліни (розділ "Завдання вивчення курсу"); переліком літературних джерел за темами дисципліни (розділ "Рекомендована література"). Після цього студенти переходять до безпосереднього опрацювання навчальної інформації, розміщеної в блоці "Зміст курсу" – мультимедійних презентацій різної тематики. Для ефективності сприймання висвітлення матеріалу в презентаціях здійснюється за допомогою різних елементів слайду – тексту, таблиць, зображень, анімації, звуку. Важливо те, що користувачі можуть взаємодіяти з ППЗ за індивідуальним темпом навчання, а за необхідності повертатися до повторного перегляду слайду або перейти на іншу сторінку.

Електронна навчальна література забезпечує і самостійне вивчення курсів. Навчання студентів, засноване на самостійному вивченні окремої дисципліни, до якого входить електронний підручник, передбачає систематичну роботу з ним без допомоги викладача. Так, у розділі "Завдання для самопідготовки" гіпертекстових підручників користувачі обирають відповідні варіанти завдань згідно інструкції, а в розділі "Глосарій термінів" опрацьовують основні поняття тем, на відповідній сторінці також можуть скористатися переліком літератури, запропонованої для самостійного вивчення.

Зрештою, на основі всього викладеного констатуємо, що у ході системного використання електронної навчальної літератури переконливим підтвердженням ефективності такого процесу стала фіксація тенденції суттєвого збагачення самого процесу фахової підготовки та розширення можливостей для творчого розвитку студентів художньо-педагогічних спеціальностей. Це стосується розвитку образного мислення, вміння самостійно та творчо оцінювати педагогічні ситуації, здійснювати самоконтроль за станом і характером опанування необхідних фахових знань. Із використанням комп'ютерно орієнтованого навчання студенти не пасивно сприймають інформацію, а активно взаємодіють із комп'ютером як джерелом інформації і генератором завдань. Така діяльність розвиває вміння самоорганізації, самооцінки, спонукає майбутнього фахівця свідомо підходити до теоретичного осмислення інформації, сприяє формуванню навичок застосовувати отримані теоретичні знання на практиці.

#### *Використана література:*

1. *Волинський В.* Дидактичні призначення і характеристики комп'ютерних електронних навчальних посібників і підручників / Володимир Волинський // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 4 (53). – С. 55-59.
2. *Гуревич Р.* Створення педагогічних програмних засобів для нових інформаційних технологій / Роман Гуревич, Ірина Гуревич // Професійно-технічна освіта. – 1999. – № 2 (4). – С. 34-37.
3. *Гуржій А.* Інформатизація навчання і створення електронної навчальної літератури: проблеми, шляхи вирішення / Андрій Гуржій, Володимир Волинський // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С. 9-14.
4. *Химинець В.* Інноваційна освітня діяльність / Василь Химинець. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.
5. *Шапран О.* Сучасні підходи до проблеми інноваційної підготовки майбутнього вчителя / Ольга Шапран // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 31-33.

**Батиевская Т. В. Особенности использования электронной учебной литературы в процессе профессиональной подготовки будущих учителей изобразительного искусства.**

*В статье раскрыты педагогически обоснованные аспекты использования электронной обучающей литературы в учебном процессе профессиональной подготовки будущих учителей изобразительного искусства. Представлена технология проектирования гипертекстовых электронных учебников и мультимедийных пособий.*

**Ключевые слова:** профессиональная подготовка, будущий учитель, изобразительное искусство, информационные технологии, электронный учебник, мультимедийное пособие.

Batiievska T. V. The particularities of using the electronic learning literature while future applied art teachers professional training.

The pedagogically motivated aspects of using electronic learning literature in educational process while future applied art teachers professional training are considered in this article. It presents the technology of projecting the hypertext electronic and multimedia textbooks.

**Keywords:** professional training, future teacher, applied art, informational technologies, electronic textbook, multimedia textbook.

УДК: 378 +372.874 +72.001

Білгородська О. Є.

## НАВЧАЛЬНИЙ АКАДЕМІЧНИЙ РИСУНОК В СИСТЕМІ ХУДОЖНЬОЇ ПІДГОТОВКИ АРХІТЕКТОРІВ

*У статті розкриті питання однієї з визначальних дисциплін архітектурного напрямку – рисунка. Навчальний рисунок з натури, заснований на тривалому спостереженні та детальному її вивченні, розглядається основною традиційною формою навчання рисунка. Проведено аналіз викладання навчального академічного рисунка. Здійснено пошук інноваційних методів викладання у вищих навчальних закладах. Описано роль та зв'язок навчального академічного рисунка з архітектурним проектом у системі художньої освіти фахівців архітектурного напрямку вищого навчального закладу.*

**Ключові слова:** архітектурна освіта, рисунок, художня освіта, вищий навчальний архітектурний заклад, архітектурний проект.

Соціальні умови, що змінилися, своєрідність сучасного періоду розвитку вимагають переосмислення підходу до навчання художніх дисциплін майбутніх архітекторів, підвищують вимоги до проведення лекцій та практичних занять. У суспільстві поки не створено єдиного економічного механізму, що вимагає творчо розвиненої, самостійно мислячої особистості, яка вміє брати на себе відповідальність. Вища школа завжди виховувала інтелігенцію, "творця" кадрів, здатних розвивати професійну діяльність, розширювати, а не тільки відтворювати нові знання і цінності. Однак ця соціальна функція вищої школи – виховання творчої особистості – девальгувалася та втратилася у процесі стихійного розвитку, який не спирається на вироблення науково обґрунтованих стратегій змісту навчання [4].

Головна цінність вищої професійної освіти – соціально-виховна функція, орієнтована на підготовку не байдужого ремісника, а висококваліфікованого фахівця, натхненного ідеєю створення суспільства, яке розуміє перспективи розвитку. Метою архітектурної освіти є підготовка студентів до активної творчої практичної діяльності.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю пошуку шляхів підвищення якості викладання, спрямованого на формування просторового та композиційного мислення